

Financiële
bescherming
ouderen

Wees als notaris proactief

De Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) werkt met verschillende partijen samen om financieel misbruik van ouderen te voorkomen en te bestrijden. Alle betrokkenen zijn enthousiast over de tot nu toe bereikte resultaten.

TEKST Jolanda aan de Stegge | BEELD Okapi & Truus van Gog

De KNB-werkgroep 'Financiële bescherming ouderen' heeft hard gewerkt. Nauwelijks acht maanden na de oprichting wordt de brochure 'Wie geeft u het vertrouwen?' breed verspreid door Nederland. Het acht pagina's tellende document verschaft cliënten informatie over het levenstestament, de volmacht en het testament. Er zijn twee cursussen gepland waar (kandidaat-)notarissen leren financieel misbruik van ouderen te herkennen en voorkomen en voor het najaar staat een wetenschappelijk congres over dit onderwerp op de agenda. Onder auspiciën van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) zijn verschillende partijen – notariaat, Steunpunt Huiselijk Geweld, banken, ouderenbonden, woningcorporaties – met elkaar in overleg. In het najaar gaan enkele pilots van start met als doel het financieel misbruik terug te dringen.

SLEUTELROL

Online en in print verschenen artikelen en werden dossiers aangelegd om het bewustzijn over deze materie in het notariaat te vergroten. Actieve notarissen geven lezingen over de AWBZ-regeling en het levenstestament aan ouderen in onder andere Alzheimercafé's en verzorgingshuizen. De KNB is enthousiast, niet in de laatste plaats omdat de notaris een sleutelrol kan spelen in de bestrijding van financieel misbruik van ouderen. Al is de samenwerking tussen de verschillende partijen nog pril, iedereen is blij met de vorderingen. Op het hoogste niveau weet men elkaar te vinden en dat werpt zijn vruchten af.

De Stichting Huiselijk Geweld heeft laten zien welke geraffineerde methoden daders hanteren om ouderen geld af te troggelen. Medici brachten meerdere vormen

van – tijdelijke – wilsonbekwaamheid in beeld en vertelden volgens welke stappen die kan worden getoetst. Bankmedewerkers legden uit waarom zij niet altijd uit de voeten kunnen met de notariële volmachten en tot welke problemen dat leidt en het notariaat informeerde alle partijen over de juridische aspecten rondom volmachten, het levenstestament, testamenten, bewindvoering en mentorschap. Gezamenlijk worden strategieën ontwikkeld hoe het financieel misbruik van ouderen kan worden bestreden. De volgende stap zijn de pilots, waarin landelijk ontwikkelde zaken en afspraken lokaal in de praktijk worden gebracht.

Het overleg stemt de betrokkenen positief. Notaris Jan-Willem Hermans, lid van de KNB-werkgroep, stak veel op van de casussen van financieel misbruik die de medewerkers van het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG) in Utrecht voorlegden. Hermans: 'Daardoor leer ik misbruiksituaties sneller te doorzien. Er zijn veel situaties waar een luchtje aan zit en die moet je leren herkennen.' Weliswaar heeft de notaris een geheimhoudingsplicht, maar als hij misbruik vermoedt, kan hij anoniem advies vragen bij het SHG.

TABOESFEER

De notaris leert van ons, maar wij ook van de notaris, zegt Marianne van der Krans, preventiemedewerker en projectleider ouderenmishandeling bij het SHG. 'Tot voor kort was het notariaat voor ons niet gemakkelijk benaderbaar, maar dankzij de campagne van het ministerie van VWS zijn we nu op hoog niveau met elkaar in overleg en worden er concrete afspraken gemaakt. Het is fijn onze juridische vragen te kunnen voorleggen. Zo was het voor ons een openbaring te horen

‘Er zijn veel situaties waar een luchtje aan zit en die moet je leren herkennen’

dat de notaris ook bij een cliënt thuis langs kan gaan om – onder vier ogen – over diens wensen te spreken.’ Het is belangrijk dat het onderwerp uit de taboesfeer komt, zegt Van der Krans, die professionals en vrijwilligers voorlicht over de signalen van financieel misbruik en hoe te handelen wanneer een situatie niet pluis is. Veel ouderen generen zich ervoor als iemand financieel misbruik van hen maakt. Ze vinden het pijnlijk het onderwerp aan te kaarten en zijn bovendien bang dat relaties worden verbroken zodra ze dat doen. Van der Krans: ‘De vraag of iemand te maken heeft met financieel misbruik wordt vrijwel altijd met nee beantwoord. Je kunt er beter wat omheen vragen omdat misbruik zo’n beladen term is. Als iemand wel eens geld mist, zal diegene dat niet meteen definiëren als misbruik. Dus moet je andere vragen stellen, zoals: “Komt het wel eens voor dat er minder geld op uw rekening staat dan u dacht?” Of: “Voelt u zich onder druk gezet om mensen geld te geven?”’

Soms lijkt bij de notaris de sfeer tussen ouder en kind uitstekend, maar neem als notaris toch de gelegenheid om door te vragen. Zeg bijvoorbeeld: ‘Ik wil onder vier ogen met uw vader of moeder praten, wilt u even in de wachtkamer plaatsnemen?’ Informeer naar de verhouding met die zoon of dochter. Durf te vragen: ‘Bent u zich bewust van de gevolgen van deze volmacht en realiseert u zich dat deze persoon ingrijpende financiële en medische besluiten kan nemen mocht u ziek worden?’ Regel zaken niet onmiddellijk als het niet goed voelt en zeg bijvoorbeeld: ‘Ik ga uitzoeken wat de mogelijkheden zijn’, en kom hierop terug. Soms hebben kinderen veel belang bij een erfenis of leggen ze veel nadruk op euthanasie voor hun vader of moeder. Vertel de ouder

dat hij een externe bewindvoerder kan aanstellen en daarvoor ook bij jou als notaris terecht kan. Realiseer je wel dat daar zorg aan vast zit en – wil je dat goed doen – je een paar keer per jaar een gesprek met die cliënt voert.

TIPS

Het SHG geeft haar cliënten tips om financieel misbruik te voorkomen. Hulp nodig bij het pinnen? Zorg voor een aparte rekening waar niet veel geld op staat. Bespreek met de bank dat je pinlimiet verlaagd wordt, want heb je voor een aankoop meer geld nodig, dan is één telefoontje naar de bank voldoende om een hoger bedrag te kunnen opnemen. Kies geen en/of-rekening met een kind, want dat leidt tot afhankelijkheid en er is geen controle. Bovendien is een en/of-rekening niet eenzijdig te herroepen, zoals bij een volmacht.

LEVENSTESTAMENT

Veel ouderen kunnen op een zeker moment hun eigen zaken niet meer goed regelen. Of daar nou ziekte, dementie of immobiliteit aan ten grondslag ligt, belangrijk is om je daar niet door te laten overvallen, maar materiële en immateriële zaken vroegtijdig op papier te zetten en bewindvoerders te kiezen voor als het zover is. Wie eenmaal wilsonbekwaam is, kan juridisch gezien niets meer regelen en met een levenstestament kunnen mensen veel ellende voorkomen. In samenwerking met de Vereniging voor Estate Planners in het Notariaat (EPN) en VIA-artsen (Vereniging van Indicerende en Adviserende Artsen) is onlangs het protocol wilsbekwaamheid geactualiseerd. Alle betrokkenen vinden het levenstestament een mooi product waarmee de oudere zijn autonomie kan behouden. Lezingen hierover in het land laten zien

▶▶ dat daar veel belangstelling voor is. Ouderen zijn ervan doordrongen dat zij over hun toekomst moeten nadenken, al is het maar omdat de zorgkosten explosief stijgen en ouderen langer zelfstandig zullen wonen waardoor zij afhankelijker worden van hun directe omgeving. Hoe wil ik oud worden en hoe ga ik dat zo goed mogelijk regelen? Aan wie wil ik mijn materiële en immateriële zaken overdragen voor het geval ik wils- onbekwaam word? Dat hoeft geen kind te zijn, dat mag ook een vriendin zijn of een externe toezichthouder. Wanneer een cliënt zijn financiën overdraagt aan een van zijn kinderen, is het verstandig als de notaris hem erop attent maakt voor extern toezicht te zorgen of te regelen dat die zoon of dochter daarover ook verantwoording aflegt aan anderen.

CONTACT

Senior jurist bij Rabobank Nederland, Nienke Boomsma, vindt het waardevol dat verschillende instanties samen het financiële misbruik van ouderen aanpakken. 'Partijen weten van elkaar niet altijd goed wat ze doen en waarom ze bepaalde dingen niet doen. Zo kwam ik erachter dat men veronderstelde dat wij als bank de rekeningen van ouderen permanent zouden kunnen monitoren om afwijkende opnames te kunnen ontdekken. Zoiets is onmogelijk wanneer je als bank zes miljoen rekeninghouders hebt. Bovendien, wat is precies

afwijkend gedrag? Wel kunnen we een rekening monitoren als een medewerker stuit op fraudesignalen of als de familie ons vraagt om op te letten. Als we het niet vertrouwen kunnen we besluiten geen zaken meer te doen met een gevolmachtigde.'

Evenals voor het notariaat geldt voor de bank een geheimhoudingsplicht. Van zomaar informatie doorspelen kan geen sprake zijn, daar zijn strenge regels voor. Boomsma: 'Het is belangrijk om als lokale bank en lokale notaris contact met elkaar te hebben zodat je elkaar gemakkelijk weet te vinden als dat nodig is. Bijvoorbeeld ook als een cliënt bijzondere wensen heeft ten aanzien van het gebruik van zijn bankrekeningen door de gevolmachtigde. Overleg vooraf voorkomt latere problemen. Het is handig als de betrokken lokale organisaties weten bij wie ze moeten zijn wanneer er signalen zijn van financieel misbruik. Wie kun je dan benaderen? Zorg er andersom als notaris voor dat maatschappelijke organisaties weten wie ze bij jou op kantoor moeten hebben als ze tegen misbruik van ouderen oplopen.'

LAGE DREMPEL

In z'n algemeenheid geldt: Zorg voor een lage drempel. Verschuil je niet achter wet- en regelgeving omdat je een geheimhoudingsplicht hebt. Wees liever proactief en ga ermee aan de slag, zelfs als je nog niet weet hoe je het moet oplossen.

Lokaal kan de notaris een spilfunctie vervullen in het bestrijden van financieel misbruik van ouderen. Daar komt zijn vertrouwenspositie optimaal tot zijn recht. Hij doet er goed aan het initiatief te nemen om partijen bij elkaar te brengen. De pilots zullen over een tijdje laten zien hoe die samenwerkingsverbanden zullen uitpakken. ■

FINANCIËEL MISBRUIK VAN OUDEREN

Jaarlijks worden zo'n 30.000 ouderen financieel misbruikt, hoewel deskundigen veronderstellen dat dat slechts het topje van de ijsberg is. Vooral zelfstandig wonende vrouwen boven de 75 blijken een gemakkelijke prooi. In veel gevallen regelde hun partner de geldzaken, maar als hij overlijdt, staat zij er alleen voor. Alleenwonend, soms ook eenzaam en met een achteruitgaande gezondheid: mensen die kwaad willen ontwikkelen er een fijne neus voor. Daders variëren van

liefhebbende kinderen en behulpzame neefjes tot huishoudelijke hulpen en vrijwilligers die zich gedienschtig opstellen. Financieel misbruik kent talrijke verschijningsvormen en loopt uiteen van een eenmalige greep in de portemonnee tot oplichting van (vele) duizenden euro's. Het Steunpunt Huiselijk Geweld in Utrecht grossiert in de schrijnende voorbeelden. Neem bijvoorbeeld die huishoudster die een samenlevingscontract met een verblijvingsbeding met een nietsvermoedende oude dame opstelde, waardoor haar huis bij haar overlijden

naar de huishoudster zou gaan. Of de dochter die haar moeder forceerde tot de aanschaf van een totaal nieuwe woning-inrichting, zodat zij die kon erven. In 2011 nam het ministerie van VWS het initiatief tot de campagne 'Ouderen in veilige handen'. Overigens richt die campagne zich ook op het voorkomen en aanpakken van lichamelijke en psychische mishandeling van ouderen, die eveneens schrikbarend vaak voorkomen.